

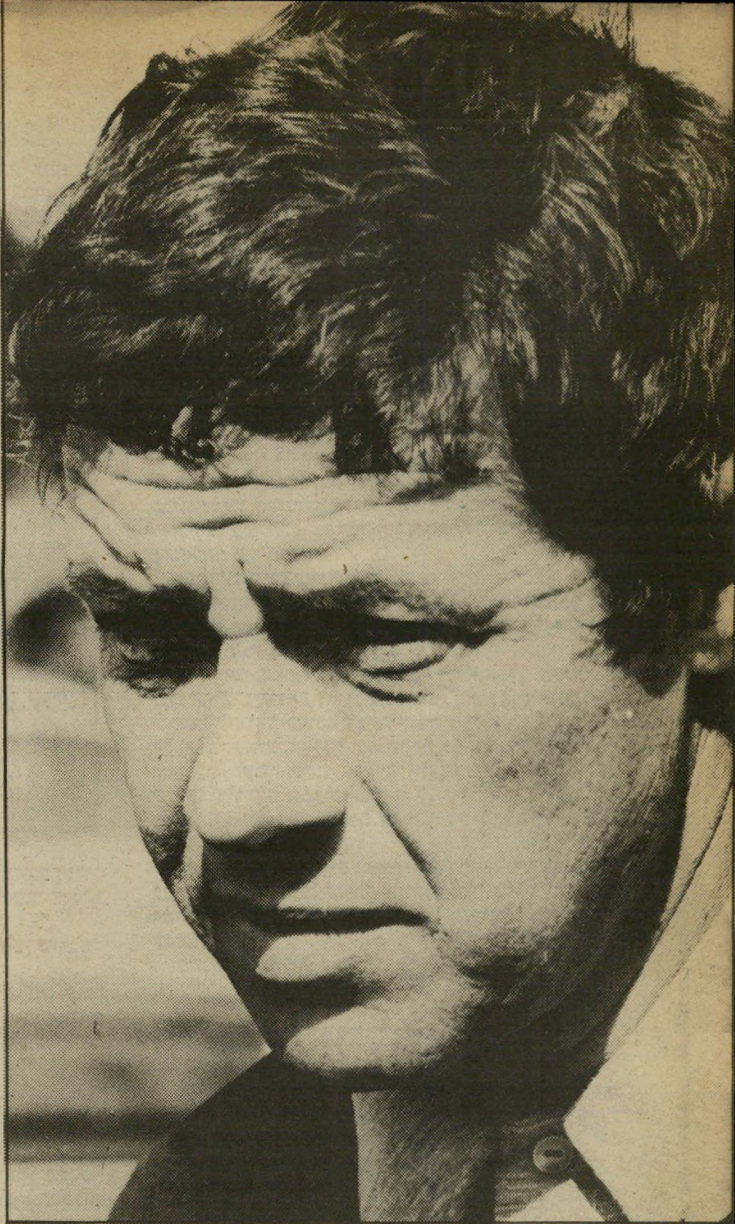
דן בן-אמוץ

האיש שיצר את עצמו

כלי הוריו. נער המהגר יחד עם הוריו מביא עימו לפחות חלק מסביבתו הקודמת, ומשתחרר ממנה רק בהדרגה. נער שבא לבדו נתלש לגמרי מן הקרקע הקודמת, ונשתל לבדו, בלי מישענת בקרקע החדשה. הוא עובר משבר המור שבשבעתיים.

בכל ארץ-הגירה, הרמות האיראית המקובלת בחברה היא רמותו של בן-המקום. האנגלרסכסייהלכנהפרוטסטנטי בארצות-הברית, האוסימלידה באוסטרליה. הצבר בארץ ישראל של שנות ה-30.

יצירה הגדולה ביותר של דן בן-אמוץ היא דן בן-אמוץ. יותר מכל אדם אחר בארץ, האיש יצר את עצמו, פשוטו כמשמעו. הוא לא יצר לעצמו "תרמית" חדשה, "דימוי ציבורי" חדש. הוא יצר את עצמו מחדש. את ישותו. את מהותו. את אופיו. גם את צורתו החיצונית. דן בן-אמוץ, הצבר כהא-הידיעה. דן בן-אמוץ, הטיפוס הארצישראלי המושלם. סמל דור

דן בן-אמוץ (1966) צבר תכולתיים, שופקסס, חסרתסביכסיג

מראיין את עמוס קינן ב"הילטון" הנער מפולין הפך חומרנים

במכירה פומבית (1960) ילד שוולה רוצה להיות מקומי

בן הארץ החדשה הוא תמיד דמות איראית, ולמיצחו נקשרים כתרס שונים, אמיתיים ומדומים. הוא נחשב ככריא, כחסרתסביכסיג, כגיבור, כקופיקומה, כפאריהיצירה של המולדת החדשה.

כל התכונות האלה ייוחסו אף יותר לצבר. לא עוד יהודי כפוף, חיוור פחדן, בורח מאלימות. לא עוד אינטלקטואל תלוש, הנכבד בספרים. לא עוד בן-בלימולדת, קוסמופוליטי, מתוחכם, רדוף-תסביכים.

איש זקוף, שווף, פשוט, מעשי, אמץ, ישר. ומכיוון שבתה-הכתרתם הביאו העולים עימם גם את האיראליזציה של הגוי הטכטוני — אמור היה הצבר להיות גם גבהיקומה, תכולתיניים ובחירשיער.

כל הנעריםהעולים שבאו ארצה בשנות ה-30 רצו להיות כאלה, להידמות לטיפוס הזה. כולם רצו להיות צברים אמיתיים, יותר צברים מאשר הצברים עצמם. הם יצרו אסכולות שונות, שבמרכזן עמד פולחן הצבר החדש, יליד הארץ, העברי שאינו עוד יהודי, האנטייתיה לטיפוס ה"גלותי" הבווי. דמות המתנחל האמץ, דמות הלוחם, איש ההגנה או אצ"ל. הקיצוניים ביותר היו "הכנענים", ששללו כל קשר לעבר היהודי. אוריאל הלפרין, יליד רומניה, הפך אורי שלח, ואחריכך יונתן רטוש. אהרון ליפץ, יליד פולין, הפך אהרון אמיר. בנימין קאמרשטיין, יליד רוסייה, הפך בנימין תמוז. כולם יחד יצרו את דמות העברי החדש, העברי הביולוגי, ילידהארץ.

משה תהילימזייגר לא יצר אסכולה. הוא המד חיש אותה. הוא יצר את עצמו, הדמות החיה של ילידהארץ המושלם: דן בן-אמוץ, הצבר תכולתי העיניים, שופקסס, חסרתסביכסיג.

הפלמ"ת. דן בן-אמוץ, הגבר האמיתי, הצעיר הניצחי, הדמות האיראית בעיני רבים וטובים.

כמעט וניתן לומר: יצר אותו יש מאין. כי חומר-הגלם ליצירה זו היה שונה לגמרי.

נער בכדישמן. עולה חדש בלי הורים. נער שנשא שם אירישי בעל צליל מצחיק באוזני הצברים: תהילימזייגר. את חומר-הגלם הזה לקח דן בן-אמוץ ויצר את יצירתו: את עצמו.

דן בן-אמוץ לא היה האדם היחירי שיצר את עצמו בארץ-ישראל באותן השנים.

מבחינה מסוימת, כל אדם יוצר את עצמו. בגיל ההתבגרות הוא יוצר לעצמו תדמית-עצמית. אולי הוא כבר עושה זאת כשהוא ילד.

נער לוקח לעצמו מודל, ומנסה לעצב את עצמו בהתאם לכך. הוא עומד פעמים רבות לפני הראי, ובהדרגה הוא מעצב גם את צורתו החיצונית. (כל זה נכון, כמובן, באותה המידה גם לגבי נערה).

נער בעל הכרה עצמית מפותחת, עושה זאת במלוא ההכרה. מי שחסרה לו הכרה כזאת, עושה זאת באופן בלתי-מודע.

זה נכון לגבי כל אדם. אבל זה נכון שבשבעתיים לגבי נער זר בארץ-הגירה.

נער רוצה "להשתייך". זהו צורך נפשי עמוק. אין הוא רוצה להיות שונה משאר הנערים. לא בהופעתו, לא בדרכו, לא בהשקפתו. הוא רוצה להיות "כמו כולם".

נער שבא מחו"ל לארץ-הגירה טובל מן השוני הטבוע בו. הוא בולט. הוא מדבר אחרת. הוא נראה אחרת. מגוחך. נחות. הוא נושא בקירבו ועל פניו את סימניההיכר של תרבות אחרת, אקלים אחר, הינוך אחר, נימוסים אחרים. הוא רוצה להיפטר מכל אלה, מייד.

זה נכון פי כמה וכמה לגבי נער שבא לבדו,

בין מרלון ברנדו ושלי וינטרס (1950) בהסרטה "חשמלית ושמה תשוקה" השולחן העגול של המלך ארתור והמערב הפרוע